

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ: ΘΕΩΡΙΑ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ, ΑΡΧΕΙΑ

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗ ΛΗΔΑ – ΜΑΧΑΙΡΑ ANNA (ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ)

Οι επεξεργασίες της φεμινιστικής θεωρίας, της ιστορίας των γυναικών και της ιστορίας του φύλου έχουν συμβάλλει καθοριστικά στην ανανέωση των ιστορικών σπουδών διεθνώς.

Το σεμινάριο έχει σχεδιαστεί ώστε να παρέχει στους φοιτητές και τις φοιτήτριες τη βασική κατανόηση του πεδίου της ιστορίας των γυναικών και του φύλου (μέσα από έννοιες, θεωρίες και προσεγγίσεις), ώστε να εξοικειωθούν με τις προκλήσεις της έρευνας στην ιστορία των γυναικών και του φύλου.

Το σεμινάριο έχει τρεις άξονες: α) την ιστορία των γυναικών και του φύλου με την ανάλυση των κύριων εννοιών και ιστοριογραφικών συζητήσεων, β) την ερευνητική μεθοδολογία για την ιστορία των γυναικών, με έμφαση στην έννοια του αρχείου, γ) την πραγματολογική προσέγγιση της παρουσίας των γυναικών στην Ευρώπη, κυρίως μετά τη γαλλική Επανάσταση, την ανάδειξη του φεμινιστικού κινήματος στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, τις πολιτικές και κοινωνικές διεκδικήσεις, την αργή πορεία εξόδου των γυναικών από τον ιδιωτικό και ημιδημόσιο ρόλο τους στο προσκήνιο των ευρωπαϊκών κοινωνιών.

Στο πλαίσιο αυτό, θα παρουσιαστούν και θα συζητηθούν τα κυριότερα ιστορικά έργα της διεθνούς βιβλιογραφίας στην ιστορία των γυναικών και του φύλου, με έμφαση στο ευρωπαϊκό παράδειγμα (στις θεματικές των δικαιωμάτων, της συμμετοχής στην πολιτική και τη δημόσια σφαίρα, της οικογένειας, της εκπαίδευσης, της εργασίας, της βίας, της σεξουαλικότητας).

Μαθησιακές δραστηριότητες / διδακτικές μέθοδοι

Το μεταπτυχιακό σεμινάριο γίνεται με α) διαλέξεις σχετικές με τα ευρύτερα ζητήματα και τις έννοιες στην ιστορία των γυναικών και του φύλου, β) συζήτηση για τα βασικά, υποχρεωτικά για μελέτη, κείμενα της βιβλιογραφίας, γ) επίσκεψη και εξερεύνηση φυσικών και ψηφιακών αρχείων, δ) σύντομο γραπτό σχολιασμό από τους φοιτητές και τις φοιτήτριες ενός αρχείου δ) εξάσκηση στη συγγραφή και παρουσίαση μιας μικρής ερευνητικής εργασίας.

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες θα εφαρμόσουν τις γνώσεις που θα πάρουν από το σεμινάριο α) με την γραπτή παρουσίαση και τον σχολιασμό ενός αρχείου της επιλογής τους και β) με τη συγγραφή μιας μικρής ερευνητικής εργασίας για την ιστοριογραφία των γυναικών και του φύλου ή για τον εντοπισμό των γυναικών στα αρχεία.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Το σεμινάριο παρέχει στους φοιτητές και τις φοιτήτριες τις βασικές γνώσεις για τον ακαδημαϊκό κλάδο της ιστορίας των γυναικών και του φύλου, τις κύριες έννοιες και ιστοριογραφικές συζητήσεις. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες θα εξοικειωθούν με το ακαδημαϊκά έργα που θεωρούνται θεμελιώδη στον κλάδο. Ως προς την μέθοδο, οι φοιτητές και οι φοιτήτριες θα εξασκηθούν «να βρίσκουν τις γυναίκες στα αρχεία» και θα εφαρμόσουν αυτές τις γνώσεις τους με τον σχολιασμό ενός αρχείου της επιλογής τους.

Βαθμολογία

Η βαθμολογία διαμορφώνεται από:

- την προετοιμασία και ενεργητική συμμετοχή στο σεμινάριο, 25%
- την γραπτή παρουσίαση- σχολιασμό ενός αρχείου, 25%
- την προφορική παρουσίαση της μικρής ερευνητικής εργασίας, 10%
- την μικρή ερευνητική εργασία (περίπου 15-20 σελίδες), 40%

Η γραπτή παρουσίαση- σχολιασμός αρχείου και η μικρή ερευνητική εργασία είναι υποχρεωτικές. Πρέπει να «παιρνουν» και οι δύο εργασίες πάνω από τη βάση, για να θεωρείται η συμμετοχή σας στο σεμινάριο επιτυχής.

Προτεινόμενη ενδεικτική Βιβλιογραφία

Ann Taylor Allen, *Feminism and Motherhood in Germany, 1800-1914*, Rutgers University Press, 1991.

Avdela E., *Le genre entre classe et nation : essai d'historiographie grecque*, Syllepse, Παρίσι 2006.

Avdela E., Psarra A., «Engendering Greekness: Women's Emancipation and Irredentist Politics in 19th Century Greece», *Mediterranean Historical Review* 20/1 (2005), σ. 67-79.

Bakalaki A., "Gender related discourses and representations of cultural specificity in 19th and 20th centuries Greece", *Journal of Modern Greek Studies*, 12 (1994), 75-112.

Barbara Caine, Glenda Sluga, *Gendering European History, 1780–1920*, Leicester University Press, 2000.

Bellavitis Anna and Beatrice Zucca Micheletto (eds.), *Gender, law and economic well-being in Europe from the fifteenth to the nineteenth century. North versus South?*, London and New York: Routledge, 2018.

Bellavitis, Anna, Manuela Martini and Raffaella Sarti, eds. *Familles laborieuses. Rémunération, transmission et apprentissage dans les ateliers familiaux de la fin du Moyen Âge à l'époque contemporaine*, numéro spécial of *Mélanges de l'École française de Rome. Italie et Méditerranée modernes et contemporaines* (MEFRIM) 128, no. 1 (2016).

Boris Eileen, *Making the Woman Worker. Precarious Labor and the Fight for Global Standards, 1919-2019* (Oxford: Oxford University Press, 2019)

Boris Eileen, Dorothea Hoehtker and Susan Zimmermann (eds), *Women's ILO: Transnational Networks, Global Labour Standards, and Gender Equity, to Present* (Leiden: Brill, 2018)

Judith Butler, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, 1990 [= *Αναταραχή φύλου: Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*, μτφρ. Γιώργος Καραμπέλας, εισαγωγή και επιστημονική επιμέλεια Βενετία Καντσά, επίμετρο Αθηνά Αθανασίου, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2009].

Clark Hine Darlene, *Hine Sight: Black Women and the Re-Construction of American History*, Black Women Writers (Brooklyn, NY: Carlson Pub, 1994)

Davidoff Leonore, Catherine Hall, *Family Fortunes: Men and Women of the English Middle Class, 1780-1850* (Chicago: University of Chicago Press, 1987)

Davidoff Leonore, Keith McClelland and Eleni Varikas (eds.), *Gender & History – Retrospect and Prospect* (Oxford: Blackwell, 2000)

Laura Lee Dawns, *Writing Gender History*, Hodder Arnold, 2004

- De Haan Francisca *et al.* eds., *Women's activism. Global Perspectives from the 1890s to the Present*, (London: Routledge, 2013).
- De Haan Francisca, Krassimira Daskalova, Anna Loutfi (eds.), *A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms. Central, Eastern and South Eastern Europe, 19th and 20th Centuries* (Budapest: CEU Press, 2006)
- Doxiadis Evdoxios, *The Shackles of Modernity: Women, Property, and the Transition from the Ottoman Empire to the Greek State, 1750-1850*, Harvard University Press, Cambridge MA 2011.
- Richard G. Evans, *The feminist movement in Germany (1894-1933)*, Sage Publications, 1976.
- Richard G. Evans, *The Feminists: Women's Emancipation Movements in Europe, America and Australasia, 1840-1920*, Routledge, 1977.
- Richard G. Evans, W. R. Lee (επ.), *The German family : essays on the social history of the family in nineteenth and twentieth-century Germany*, C. Helm ; Totowa, N.J., Barnes & Noble Books, 1981.
- Richard G. Evans, *Comrades and Sisters: Feminism, Socialism and Pacifism in Europe, 1870-1945*, St Martin's, 1987.
- Frader L. and S. O. Rose (eds.), *Gender and Class in Modern Europe* (Cornell University Press 1996)
- Geneviève Fraisse, Michelle Perrot (éd.), *A History of Women in the West*, τόμ. iv, *Emerging Feminism from the Revolution to the First World War*, Harvard University Press, 1998.
- Ute Frevert, *Women in German History: From Bourgeois Emancipation to Sexual Liberation*, Berg Publishers, 1990.
- Kimble Sara L., Marion Röwekamp (eds.), *New Perspectives on European Women's Legal History*, Routledge Research in Gender and History (New York: Routledge; 2016).
- Lawrence Klejman, Florence Rochefort, *L'Égalité en marche: Le féminisme sous la Troisième République*, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1989.
- Leeb Claudia, *Power and Feminist Agency in Capitalism. Toward a New Theory of the Political Subject* (New York: Oxford University Press, 2017)
- Martini, Manuela, and Leda Papastefanaki (eds.), *Crises, genre et économies familiales adaptatives dans l'Europe méditerranéenne (fin XIXe-milieu du XXe siècle)*. Special section of the review *The Historical Review/La Revue Historique* 15, no. 1 (2018).
- Nederveen Meerkerk E., D. Hoerder and S. Neunsinger (eds.), *Towards a Global History of Domestic and Care Workers*, eds (Leiden: Brill, 2015)
- Offen K., R. Roach Pierson και J. Rendall (επιμ.), *Writing Women's History. International Perspectives*, Macmillan, Λονδίνο 1991.
- Oldenziel Ruth, *Making Technology Masculine: Men, Women and Modern Machines in America 1870-1945*, Amsterdam University Press, Άμστερνταμ 1999
- Papastefanaki Leda, "Labor in economic and social history: The viewpoint of Gender in Greek Historiography", *Genesis. Rivista della Società Italiana delle Storiche* 15, no. 2 (2016): 59-83
- Roach Pierson Ruth, and Nupur Chaudhuri (eds.), *Nation, Empire, Colony: Historicizing Gender and Race* (Bloomington and Indiana: Indiana UP, 1998)
- Sarti Raffaella, Anna Bellavitis and Manuela Martini (eds.), *What is Work? Gender at the Crossroads of Home, Family, and Business from the Early Modern Era to the Present*, edited by, 165-187. New York: Berghahn, 2018.

Scott Joan W., "Gender: A Useful Category of Historical Analysis," *The American Historical Review* 91, no. 5 (December 1986): 1053–1075

Sen Samita, *Women and Labor in Late Colonial India. The Bengal Jute Industry* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999)

Sen Samita, "Gender and Class. Women in Indian Industry, 1890-1990," *Modern Asian Studies* 42, no. 1 (2008)

Sohn A.-M., F. Thélamon (eds.), *L'histoire sans les femmes est-elle possible?*, Perrin, Pouéu 1998.

Bonnie G. Smith, *Changing Lives: Women in European History since 1700*, D.C. Heath & Company, 1988.

Smith Bonnie G., *The Gender of History: Men, Women, and Historical Practice* (Cambridge, MA. And London: Harvard UP, 1998)

Bonnie G. Smith, (ed.), *Global Feminisms Since 1945*, Routledge, 2000.

Charles Sowerwine, *Sisters or Citizens? Women and Socialism in France since 1876*, Cambridge University Press, 1982.

Françoise Thébaud (éd.), *History of Women in the West, Volume V: Toward a Cultural Identity in the Twentieth Century*, Harvard University Press, 1996.

Thébaud Françoise, *Écrire l'histoire des femmes et du genre* (Paris: ENS éditions, 2007)

Tilly Louise, Joan Scott, *Women, Work and Family*, Holt, Rinehart and Winston, Νέα Υόρκη 1978.

Wikander Ulla, Alice Kessler-Harris, Jane Lewis (επιμ.), *Protecting Women: Labor Legislation in Europe, the United States, and Australia, 1890-1920*, University of Illinois Press, Ουρμπάνα 1995

Αβδελά Έφη, «Δια λόγους τιμής». *Βία, συναισθήματα και αξίες στη μετεμφυλιακή Ελλάδα*, Νεφέλη, Αθήνα 2002.

Αβδελά Έφη, Ψαρρά Αγγελικά, (επιμ.), *Σιωπηρές Ιστορίες. Γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997.

Καντσά Β., Β. Μουτάφη, Ευθ. Παπαταξιάρχης (επιμ.), *Φύλο και κοινωνικές επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010

Βαρίκα Ελένη, *Η εξέγερση των κυριών. Η γένεση μιας φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα, 1883-1907*, Κατάρτι, Αθήνα 1996.

Βαρίκα Ελένη, *Με διαφορετικό πρόσωπο. Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*, Κατάρτι, Αθήνα 2000.

Γκότση Γλαύκη, Διαλέτη Ανδρονίκη, Φουρναράκη Ελένη (επιμ.), *Το φύλο στην ιστορία: αποτιμήσεις και παραδείγματα*, Ασίνη, Αθήνα 2015.

Ματθαίου Άννα, *Οικογένεια και σεξουαλικότητα μεταξύ παράδοσης και νεωτερικότητας. Ελληνικές μαρτυρίες, 17ος – αρχές 19ου αι.*, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 2019

Παπαστεφανάκη Λήδα, *Εργασία, τεχνολογία και φύλο στην ελληνική βιομηχανία. Η κλωστοϋφαντουργία του Πειραιά, 1870-1940*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2009

Σαμίου Δήμητρα, *Τα πολιτικά δικαιώματα των Ελληνίδων 1864-1952*, Σάκκουλας, Αθήνα 2013

Χαντζαρούλα Ποθητή, *Σμιλεύοντας την υποταγή. Οι έμμισθες οικιακές εργάτριες στην Ελλάδα το πρώτο μισό του 20ού αιώνα*, Παπαζήσης, Αθήνα 2012

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ, ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΡΗΞΕΙΣ

Η θέσμιση της Σύγχρονης Ελλάδας από το τέλος του 18ου αιώνα μέχρι το Μεσοπόλεμο

Αγγλικός τίτλος: **IDEOLOGICAL CURRENTS, SOCIAL QUESTIONS, HISTORIOGRAPHICAL SPLITS**

The establishment of Contemporary Greece from the end of 18th century to the interwar period

ΜΑΝΔΥΛΛΑΡΑ ΑΝΝΑ

Γενικές επισημάνσεις – Σκοπός του σεμιναρίου

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η ιστορική έρευνα – ελληνική και ευρωπαϊκή - έχει ασχοληθεί εκτενώς με τις ιδεολογίες, τις νοοτροπίες, τις οικονομικές συνθήκες και τις πολιτισμικές «ιδιαιτερότητες» που διαμόρφωσαν την Σύγχρονη Ελλάδα και την μεταμόρφωσαν από μία επαρχία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας σε ένα νεωτερικό ευρωπαϊκό κράτος. Πολλές από τις προσεγγίσεις αυτές, δεν στόχευαν μόνο στην γεγονοτολογική περιγραφή του παρελθόντος, αλλά σκόπευαν στην ανάδειξη εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων που επηρέασαν και διαφοροποίησαν την ελληνική κοινωνία - στη μετάβασή της από τον 19ο στον 20ό αιώνα – από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Έννοιες και πραγματικότητες όπως το Έθνος, ο Λαός, οι διάφορες εκφάνσεις του Εθνικισμού, η Μεγάλη Ιδέα, ο δημοτικισμός, η συγκρότηση κράτους σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα, ένας ιδιότυπος φεμινισμός, οι σοσιαλιστικές ιδέες, το πανεπιστήμιο και οι φοιτητές, αλλά και η ιδεολογική σημασία της ιστορίας και της εθνικής ιστοριογραφίας ενός «Έθνους-όνειρο» όπως έχει σημασιοδοτηθεί από τον Στάθη Γουργουρή, μελετήθηκαν ως κυρίαρχα ιδεολογικά ρεύματα τα οποία, καθόρισαν τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συγκρούσεις, αυτής της μακροχρόνιας μετάβασης στην ελληνική νεωτερικότητα.

Το σεμινάριο θα εξετάσει τις σημαντικότερες ιδεολογίες και νοοτροπίες που αναδύθηκαν στην ελληνική κοινωνία και διατυπώθηκαν ως πολιτικά ή κοινωνικά αιτήματα, κατά την περίοδο διαμόρφωσης του ελληνισμού σε κρατική οντότητα, 19ος αιώνας – αρχές 20ου αιώνα. Οι συγκεκριμένες ιδεολογίες και νοοτροπίες θα αναλυθούν, επίσης, ως «πραγματοποιημένοι» συμβολισμοί της κρατικής εξουσίας, όπως αυτοί των εθνικών επετείων και κάθε είδους δημόσιων εορτών και τελετών. Βασικός ερμηνευτικός άξονας, είναι η σχετική «αυτοδυναμία» των ιδεολογικών, νοητικών και συμβολικών φαινομένων, σε συνάρτηση, όμως, με την πολιτική και οικονομική πραγματικότητα της εποχής.

Ο σκοπός του σεμιναρίου είναι η εξοικείωση των φοιτητών με σύγχρονες διεπιστημονικές προσεγγίσεις που αφορούν θέματα Εθνικισμού, Ιδεολογίας, Συμβολικής Εξουσίας και συγκρότησης εθνικών ιστοριογραφικών «παραδειγμάτων» καθώς και η κατανόηση του ιστορικού χρόνου, όχι ως μίας αδιαφοροποίητης μονάδας μέτρησης, αλλά ως κοινωνική συνιστώσα η οποία δρα με διαφορετικούς ρυθμούς ανάλογα με το εξεταζόμενο φαινόμενο· ή, όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο Χρήστος Χατζηιωσήφ «ο 20ός αιώνας της ελληνικής ιστορίας μόνον από σύμπτωση αρχίζει σε ορισμένους τομείς το 1901».

Πεδία Διαλέξεων

1. Ο Διαφωτισμός, η Ελληνική Επανάσταση και η άποψη περί «εκσυγχρονισμού»
2. Η συγκρότηση ενός «Φιλελληνικού» λόγου
3. Ιδεολογίες και Νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880

4. «Της Μεγάλης ταύτης Ιδέας»: Η Μεγάλη ιδέα και οι μεταμορφώσεις της
5. Προσπάθεια δημιουργίας δυτικού τύπου κράτους και κοινωνικοπολιτικές συγκρούσεις
6. Πανεπιστήμιο και Φοιτητές στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα και τις αρχές του 20ού
7. Ανάπτυξη της εθνικής ιστοριογραφίας - Μια καινούργια επιστήμη γεννιέται: η Λαογραφία
8. Γένεση της κρατικής τελετουργίας στη δημόσια ζωή της Νεότερης Ελλάδας, 1833-1862: εορτές, τελετές, εθνικές επέτειοι
9. Ο φεμινισμός της *Εφημερίδος των Κυριών*: 1887-1907
10. Όψεις του εργατικού και σοσιαλιστικού κινήματος στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, τέλος 19ου αιώνα – Μεσοπόλεμος
11. Οι περιπέτειες του γλωσσικού ζητήματος
12. Χυτεύοντας το έθνος, ρυθμίζοντας την κοινωνία: ο ελληνικός Μεσοπόλεμος
13. Ιστοριογραφικές συνέχειες και ρήξεις από τον 19ο αιώνα στον 20ό

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Στάθης Γουργουρής, *Έθνος-όνειρο. Διαφωτισμός και θέσμιση της σύγχρονης Ελλάδας*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2007
- Αλέξης Πολίτης, *Ρομαντικά Χρόνια. Ιδεολογίες και Νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880*, Μνήμων, Αθήνα 2009
- Κ.Θ.Δημαράς, «Της Μεγάλης ταύτης ιδέας» (σχεδιάσμα Φιλολογικό), Αθήνα 1970
- Βόγλη, Ε., *Έλληνες το Γένος. Η ιθαγένεια και η ταυτότητα στο εθνικό κράτος των Ελλήνων (1821-1844)*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, Ηράκλειο 2007
- Διαμαντούρος, Ν.Π. (1982), «Η εγκαθίδρυση του κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα και η λειτουργία του κατά τον 19ο αιώνα» σε Δ.Γ. Τσαούσης (επιμ.), *Όψεις της Ελληνικής Κοινωνίας του 19ου αιώνα*, Εστία, Αθήνα, σελ. 55 επ.
- Διαμαντούρος, Ν.Π. (1988), «Προσπάθεια δημιουργίας δυτικού τύπου κράτους στην Επανάσταση και κοινωνικοπολιτικές συγκρούσεις» σε Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, *Η Επανάσταση του Εικοσιένα, Σύγχρονη Εποχή*, Αθήνα, σελ. 153 επ.
- Διαμαντούρος, Ν.Π. (2002), *Οι απαρχές της συγκρότησης σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα, 1821-1828*, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα
- Π. Πιζάνιας (επιμ.), *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821. Ένα Ευρωπαϊκό Γεγονός*, Κέδρος, Αθήνα.
- Σωτηρόπουλος, Δ.Π. (2009), «Ελληνική Νομαρχία: ήτοι λόγος περί του ριζοσπαστικού διαφωτισμού. Η γέννηση της νεοελληνικής πολιτικής σκέψης στις απαρχές του 19ου αιώνα» σε Π. Πιζάνιας (επιμ.) *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821. Ένα Ευρωπαϊκό Γεγονός*, Κέδρος, Αθήνα
- Τσαούσης, Δ. Γ. (επιμ.) (1982), *Όψεις της Ελληνικής Κοινωνίας του 19ου Αιώνα*, Εστία, Αθήνα.
- Κώστας Λάμπας, *Πανεπιστήμιο και φοιτητές στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα*, ΙΑΕΝ, Αθήνα 2004
- Παναγιώτης Κιμουρτζής – Άννα Μανδουλαρά, *Φιλέορτο Βασίλειο. Δημόσιες Τελετές και Εθνικές Επέτειοι κατά την Οθωνική περίοδο*, Gutenberg, Αθήνα 2020
- Έφη Αβδελά-Αγγέλικα Ψαρά, *Ο Φεμινισμός στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Μια ανθολογία*, Γνώση, Αθήνα 1985
- Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20ός αιώνας*, Πόλις, Αθήνα 2019

- Φραγκουδάκη, Άννα. 2001. *Η Γλώσσα και το Έθνος, 1880-1980. Εκατό χρόνια αγώνες για την αυθεντική ελληνική γλώσσα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Σταυρίδη – Πατρικίου, Ρένα. 1999. *Γλώσσα, Εκπαίδευση και Πολιτική*, Ολκός, Αθήνα.
- Λιάκος, Αντώνης. 2007. *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία;*. Αθήνα: Πόλις.
- Τζιόβας, Δημήτρης. 2011. *Ο μύθος της γενιάς του τριάντα. Νεοτερικότητα, ελληνικότητα και πολιτισμική ιδεολογία*. Αθήνα: Πόλις.
- Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα: Ο Μεσοπόλεμος 1922-1940*, τ. Β2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ. ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Σκοπός του μαθήματος είναι να εστιάσει την προσοχή του στην ανάλυση των μεταβαλλόμενων ή σταθερών δομών της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας στην Ήπειρο μετά την είσοδό της στο Ελληνικό κράτος.

Για την προσέγγιση πτυχών της παραπάνω θεματικής θα αξιοποιηθεί η διάθεση των πηγών και θα προσφύγουμε στην χρήση των ευρισκομένων αρχείων καθώς και του Τύπου, κυρίως στις Βιβλιοθήκες και τα Αρχεία των Ιωαννίνων και τα ηλεκτρονικά διαθέσιμα. Κύριος στόχος είναι η αξιοποίησή των πηγών ως «τεκμηρίων» αξιών και νοοτροπιών, με σκοπό να προσεγγιστούν οι σχέσεις εξουσίας, οι συγκρούσεις και οι κοινωνικές διαφορές.

Ως εκ τούτου, σκοπός του μαθήματος είναι να προσεγγίσει ιστορικά και συγκριτικά τα αρχειακά κείμενα και τις έντυπες πηγές και να αναδείξει μέσα από αυτά το επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν κατά την σύγχρονη εποχή.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Νικόλαος Α. Αναστασόπουλος, «Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914 – 1930): Η μαρτυρία του Βιβλίου Καταστατικού Εταιρειών», *Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της Ηπείρου*, μετσόβιο Κέντρο διεπιστημονικής έρευνας, Αθήνα 2007, σσ. 184 – 212.

Νικόλαος Α. Αναστασόπουλος, *Παραβατικές συμπεριφορές και καταστολή στην Ελλάδα κατά τον Μεσοπόλεμο: το παράδειγμα του Νομού Ιωαννίνων*, Ιωάννινα 2012 (2 τόμοι).

Κωνσταντίνος Α. Βακαλόπουλος, *Ιστορία της Ηπείρου, από τις αρχές της Οθωμανοκρατίας ως τις μέρες μας*, Θεσσαλονίκη 2012.

Rae Dalvin, *The Jews of Ioannina*, Philadelphia 1990.

Ήπειρος, 4.000 χρόνια Ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού (γενική εποπτεία Μ. Β. Σακελλαρίου), Αθήνα 1997.

Μιχάλης Κοκολάκης, *Το ύστερο Γιαννιώτικο Πασαλίκι, Χώρος, διοίκηση και πληθυσμός στην Τουρκοκρατούμενη Ήπειρο (1820 - 1913)*, Αθήνα 2003.

Ιωάννης Ν. Νικολαΐδης, *Τα Γιάννινα του Μεσοπολέμου*, τόμ. Α΄ έως τόμ. ΣΤ΄, Ιωάννινα 1992 έως 1997.

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου, «Η οργάνωση του κράτους στην απελευθερωμένη Ήπειρο (1913 - 1914)», *Δωδώνη*, τόμ. ΙΣΤ΄, τεύχ. 1, Ιωάννινα 1987, σσ. 497 - 610.

Γεώργιος Παπαγεωργίου, *Οι συντεχνίες στα Γιάννινα κατά τον 19ο και τις αρχές του 20ού αιώνα*, Ιωάννινα, 1988.

Γεώργιος Σ. Πλουμίδης, «Ο Ελληνισμός της Ηπείρου στις παραμονές της απελευθέρωσής του (1905 περ. - 1912)», *Δωδώνη*, τόμ. ΣΤ', Ιωάννινα 1977, σσ. 355 - 375.

Βαγγέλης Τζούκας, *Οι οπλαρχηγοί του ΕΔΕΣ στην Ήπειρο 1942 - 44*, Αθήνα 2013.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Τα μαθήματα περιλαμβάνουν μια γενική εισαγωγή στην οικολογική διάσταση της Λαογραφίας, όπως την προσδιόρισε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η Α. Κυριακίδου-Νέστορος παραπέμποντας σε ανάλογες εργασίες στο χώρο της Αμερικανικής Λαογραφίας, και σύνδεση αυτού του θέματος με τις εξελίξεις στο χώρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, όπου αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια ο κλάδος της Οικολογικής Ανθρωπολογίας, και της νέας επιστήμης της Πολιτισμικής Οικολογίας.

Στο ξεκίνημα των μαθημάτων γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση στη σχέση Κοινωνίας- Φυσικού περιβάλλοντος, ένα ζήτημα που απασχόλησε πολύ νωρίς τις κοινωνικές επιστήμες και ιδιαίτερα την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Το ζήτημα του διαλόγου του ανθρώπου ως κοινωνικού όντος με το φυσικό του περιβάλλον αποτελεί τον άξονα της συζήτησης, με σκοπό την αναζήτηση ερμηνειών σχετικά με τη λειτουργία των κοινωνικών συστημάτων, ένα θέμα άρρηκτα δεμένο με το ζήτημα της οικειοποίησης της φύσης. Όλη αυτή η υπόθεση παραπέμπει βεβαίως στο ερώτημα της σχέσης πολιτισμού-φυσικού περιβάλλοντος, και ειδικότερα αν το ένα καθορίζει το άλλο και με ποιον τρόπο. Πρόκειται για τη γνωστή διαμάχη αν το οικολογικό πλαίσιο καθορίζει τον ανθρώπινο πολιτισμό ή αν ο πολιτισμός είναι εκείνος που επιβάλλει τη λογική του στη φύση και προσδίδει νόημα στο περιβάλλον, ερώτημα που απασχολεί την επιστήμη μέχρι σήμερα. Η άποψη που υιοθετείται ως υπόθεση εργασίας κλίνει υπέρ της δεύτερης εκδοχής, καθώς τείνει να γίνει πια κυρίαρχη άποψη στο χώρο της θεωρίας ότι το περιβάλλον συγκροτείται κοινωνικά και πολιτισμικά.

Τα μαθήματα στη συνέχεια εστιάζονται στις έννοιες του χώρου και του χρόνου, με σκοπό την κατανόηση των κοινωνικών και πολιτισμικών διαστάσεών τους μέσα από λαογραφικές και εθνογραφικές προσεγγίσεις. Το πεδίο των αναζητήσεων είναι η ελληνική κοινωνία και ο «λαϊκός» ή «παραδοσιακός» πολιτισμός, ο οποίος προσεγγίζεται υπό το φως των νεότερων θεωρητικών εξελίξεων, δηλαδή μέσα από ένα ολικό πρίσμα και πέρα από τις γνωστές διχοτομίες «φύση/πολιτισμός», με γνώμονα την έννοια της ιστορικότητας.

Ο χώρος και ο χρόνος αντιμετωπίζονται ως αλληλένδετες κατηγορίες και η σχέση τους ως δυναμική ιστορική σχέση. Έτσι, προσεγγίζεται η μετάβαση από την «παραδοσιακή» στη νεότερη και τη μετα-νεότερη κοινωνία, με στόχο την ανάδειξη των αλλαγών που επισυμβαίνουν σ' αυτή τη σχέση, με κατάληξη τη διαφαινόμενη τάση αποσύνδεσής τους στη μετα-νεότερη εποχή. Συμβατικά βέβαια τα μαθήματα χωρίζονται σε δυο ενότητες, μία αφιερωμένη στο χώρο και μία στο χρόνο.

Σε ό,τι αφορά το χώρο, κατ' αρχάς αναδεικνύεται η ιστορικότητα του τοπίου μέσα από συγκεκριμένα εθνογραφικά παραδείγματα και λαογραφικά στοιχεία. Στη συνέχεια εξετάζεται η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος με βάση τις σχέσεις παραγωγής και τεκμηριώνεται μέσα από συγκεκριμένες αναφορές η σημασία του κοινωνικού και

πολιτικού πλαισίου σε ό,τι αφορά την κατανόηση της ιστορικής συγκρότησης του χώρου με βάση τη διαλεκτική σχέση κοινωνίας-φύσης. Ακολουθεί μια εκτενής και αναλυτική αναφορά στην έννοια του τόπου ως ενός χώρου που φέρει τη σφραγίδα ενός πολιτισμού και γίνεται σύμβολο της συλλογικής ταυτότητας μιας κοινωνικής ομάδας ή κοινότητας. Η σχέση τόπου-κοινότητας αλλά και τόπου-πολιτισμού αποτέλεσε σημαντικό πεδίο συζητήσεων και αναζητήσεων με αναφορές σε πληθώρα παραδειγμάτων.

Σε ό,τι αφορά το χρόνο, γίνεται κατ' αρχάς μια επισκόπηση των θεωριών στο πεδίο της Ανθρωπολογίας του χρόνου, με αφετηρία την κοινωνική διάσταση του χρόνου και συγκεκριμένα την αντίληψη ότι οι αναπαραστάσεις του χρόνου πηγάζουν από την κοινωνία αλλά και υπαγορεύουν σ' αυτή στάσεις και συμπεριφορές, ότι αποτυπώνουν αλλά και συγκροτούν το χρόνο.

Στη συνέχεια ασχολούμαστε με το δίπολο «κυκλικός/γραμμικός» χρόνος, που φαίνεται να αποτελεί ακόμα χρήσιμο εργαλείο σε ό,τι αφορά την κατανόηση της διαφοροποίησης της οργάνωσης και της αντίληψης του χρόνου ανάμεσα στις «παραδοσιακές» και τις νεότερες κοινωνίες. Η έννοια της χρονικής διάρκειας, της αρχής και του τέλους, ως σημαντικών παραγόντων για τη διαμόρφωση της αντίληψης του χρόνου αποτελεί ένα από τα αντικείμενα που μας απασχολεί στη συνέχεια. Ακόμα, ασχολούμαστε με το θέμα της εμπειρίας του χρόνου σε σχέση με τη θρησκεία, όπως και με τη δραματοποίηση του χρόνου στις σχετικές τελετουργίες, με άξονα πάντοτε την εμπειρία του τέλους και της αρχής και της μεταξύ τους διαλεκτικής σχέσης, μια εμπειρία που συνδέεται και με το ίδιο το φαινόμενο της ανθρώπινης ζωής (γέννηση-θάνατος) και γ' αυτό το λόγο, κατά την ανθρωπολογική θεωρία βρίσκεται στη βάση της θρησκείας.

Η αναφορά στο χρόνο κλείνει με μια ενότητα σχετική με το χρόνο και την κοινότητα. Μέσα από μια προσέγγιση του «φυσικού» και του «ιερού» χρόνου της κοινότητας, γίνεται αναφορά στις γιορτές της Άνοιξης και στα θρησκευτικά πανηγύρια, με έμφαση στους τελετουργικούς τρόπους συμβολικής συγκρότησης και ανασυγκρότησής της, όπου δραματοποιείται ο μύθος καταγωγής της, ενεργοποιείται η συλλογική μνήμη, επιβεβαιώνεται η κοινωνική συνοχή και αναπαράγεται η συλλογική ταυτότητα.

Οι αναφορές σε συγκεκριμένα παραδείγματα αρκετές φορές συνοδεύονται από προβολή σχετικών εθνογραφικών ταινιών τεκμηρίωσης.

ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΜΑΡΙΛΕΝΑ

Περίληψη

Το μεταπτυχιακό σεμινάριο δίνει έμφαση στη θεωρητική προσέγγιση του όρου «κοσμολογίες», όσον αφορά κοσμοθεωρίες και αντιλήψεις στους ανθρώπινους πολιτισμούς. Οι «αναπαραστάσεις», αποτελούν ουσιαστικά τα επικοινωνιακά «οχήματα» των κοσμολογιών στην καθημερινότητά μας, καθώς αυτές διαμεσολαβούνται σε καθημερινή βάση είτε από τον λόγο είτε από αφηρημένα νοητικά σχήματα που τεκμηριώνουν αξιωματικά (ταξινομικές) αντιλήψεις μας για τη ζωή μέσα από τη δύναμη του αυτονόητου (σύμβολα γνώριμα στους φορείς του ίδιου πολιτισμού). Οι κοσμολογίες, μέσα από ένα πλήθος παραδειγμάτων από τον ελλαδικό και τον διεθνή χώρο, διερευνώνται ως βασικές ορίζουσες πολιτισμικών συστημάτων και κοινωνικών δομών.

Το σεμινάριο έχει σαφώς ερευνητικό χαρακτήρα και απαιτεί από τους φοιτητές συμμετοχή και κριτική διαχείριση των θεμάτων του, τόσο θεωρητικά με την παρουσίαση σε επίπεδο διάλεξης σημαντικών θεωρητικών κειμένων, όσο και με την κατάθεση βιωματικών και εθνογραφικών εμπειριών.